

Sotaa ja uutistulvaa - MLL:n oppituntimalli

Oppituntimalli on tarkoitettu 4 – 9 luokkalaisille sodan ja sen uutisoinnin herättämien tunteiden käsittelyyn.

Taustaa

Maailmanlaajuiset konfliktit, katastrofit ja sodat nousevat otsikoihin, tv-uutisointiin ja sosiaaliseen mediaan isona vyörynä. Lapsen ja nuoren voi olla vaikea välttyä kuulemasta ja näkemästä ikätasolleen sopimatonta sisältöä ja se voi herättää pelkoa ja ahdistusta. Aikuisten tunteet voivat tarttua lapseen ja näitä tunteita voi olla raskasta kantaa mukana. On erityisen tärkeää, että lapset ja nuoret pääsevät puhumaan uutisoinnin ja sosiaalisen median herättämistä tunteista. Sosiaalisessa mediassa leviää lapsia järkyttävää sotakuvastoa sekä vahvistamatonta tietoa. Lapsella ja nuorella ei välttämättä ole valmiuksia punnita uutisoinnin ja sosiaalisen median luotettavuutta. Uutistulvan keskellä on tärkeää, että aikuiset ympärillä luovat turvaa ja vakautta ja antavat lapsille ja nuorille tilaa ja mahdollisuuksia puhua tunteista. Aikuisten tehtävä on keskustella lasten ja nuorten kanssa uutisten ja median herättämistä ajatuksista ja vastata heidän kysymyksiinsä. Aikuisten tehtävä on luoda lasten ja nuorten ympärille tavallista arkea ja hyvinvointia tukevia keinoja. Aikuisten vastuulla on myös varmistaa, että jokaisella lapsella ja nuorella on turvallista tulla kouluun, syrjimättä ja kiusaamatta – huomioiden myös mahdollinen nettikiusaamisen ehkäiseminen.

Tavoitteet

Oppituntimallin tavoitteena on 1. luoda turvallista tilaa 2. käsitellä uutisoinnin ja sosiaalisen median kautta heränneitä tunteita 3. Oppia luotettavista lähteistä 4. hälventää ennakkoluuloja ja vähentää syrjintää

Toteutus

Oppituntimallin tavoitteena on tukea lasten ja nuorten hyvinvointia ja mediakriittisyyttä sota- ja konfliktiuutisoinnin keskellä. Tehtävät voivat herättää paljon keskustelua. Voit muokata materiaalia omalle ryhmälle sopivaksi ja jatkaa työstämistä toisella oppitunnilla. Mallia voi käyttää alakoulun 4.- 6. sekä yläkoulun 7.-9. vuosiluokille. Oppituntimalli on tarkoitettu koulujen sekä kasvatus-, opetus- ja nuorisosalalla toimivien käyttöön. Oppituntimallia voi soveltaa myös harrastustoiminnassa

Turvallinen keskustelu 15 min

Tausta:

Ennen aiheen varsinaista käsittelyä luodaan luokkaan turvallinen tila. Sotauutisointi voi herättää varsin vahvoja tuntemuksia lapsissa ja nuorissa, joilla itsellään tai läheisillä on kokemusta aiheesta. Osalla lapsista ja nuorista voi olla läheisiä ja sukulaisia Ukrainassa tai Venäjällä. Uutisointi voi nostaa pintaan syrjintää ja kiusaamista ja jopa vihapuhetta, johon syytä tarttua välittömästi jos sellaista ilmenee. Turvallisemman tilan periaatteet helpottavat vaikeiden asioiden käsittelyä. Oleellista on, että kenenkään tunteita ei vähätellä ja kenenkään oletettu tausta ei johda syrjintään.

Vinkki: Tutustukaa turvallisemman tilan periaatteisiin saavutettavien kuvan ja tekstin avulla [Nuortennetin vihapuhetta ja vastapuhetta](#) sivustolta: [Vihapuhetta ja vastapuhetta - Nuortennetti](#)

Ohjeistus:

Tutustu turvallisemman tilan käsitteeseen.

Selitä oppilaille, että luotte luokkaanne omat turvallisen keskustelun ja kuuntelun periaatteet. Lue tai näytä turvallisemman tilan periaatteet yksi kerrallaan ja käykää kysymykset läpi yhdessä keskustellen.

Miten turvallisen tilan periaatteet voivat näkyä ryhmässänne?
Pitäisikö sitä täydentää tai muokata teille sopivammaksi?
Olisiko joku näkökulma mikä pitää lisätä?

Kirjatkaa omat periaatteet näkyvälle paikalle huoneen tauluksi tai taidenäyttelyksi ja sitoutukaa yhdessä niihin.

Avoimuus – anna ihmisten itse määritellä sukupuolensa tai kulttuurinsa

Mahdollista osallistuminen – varmista, että kaikki voivat osallistua itselle sopivalla tavalla ja tulevat ryhmässä kuulluiksi

Puutu häirintään – jos havaitset häirintää, tee selväksi, ettei sitä hyväksytä. Käy tilanne välittömästi läpi

Kunnioita – anna muille tarpeeksi tilaa ja kunnioita heidän tunteitaan

Ole valmis oppimaan – kaikki mokaavat joskus, mutta virheistä opitaan ja pyydetään anteeksi

Faktaa vai fiktiota? 10 min

Tausta:

Sotien ja konfliktien aikaan liikkuu paljon mis- ja disinformaatiota, kun tieto liikkuu nopeasti ja kaikki lähteitä ei ehditä tai haluta tarkistaa. Sotapropagandaa taas on materiaali, jolla haluaa mustamaalata vastapuolta. On tärkeää oppia tunnistamaan luotettavat lähteet.

Vinkki: Lisää tietoa Nuortennetissä: [Treenaa lähdekritiikkiä - Nuortennetti](#)

Ohjeistus:

Käy oppilaiden kanssa läpi keinoja tunnistaa sosiaalisen median virheellistä tietoa. Tunnistavatko oppilaat näitä lukemistaan uutisista tai sosiaalisen median kanavista? Keksivätkö he esimerkkejä näistä?

- 1. Fakta vai mielipide?** Mistä näit uutisen? Sosiaalisissa medioissa jaetaan paljon tietoa, mutta kaikki tieto ei aina välttämättä perustu faktoihin vaan voi olla myös jonkun mielipide kyseiseen asiaan.
- 2. Onko uutisen tai tiedon lähde luotettava?** Onko kirjoittaja kirjoittanut jutun omalla nimellään? Onko hän olemassa oleva oikea henkilö? Onko uutisen tai tiedon lähde löydettävissä?
- 3. Mikä on uutisen näkökulma ja tarkoitus?** Pyrkiikö uutinen vaikuttamaan ajatteluusi? Muista, että asianmukainen uutisointi perustuu tutkimukseen ja luotettavien viranomaisten ja asiantuntijoiden lausuntoihin. Hyvä uutinen nostaa neutraalisti monipuolisia näkökulmia ja peilaa asiaa monelta eri kantilta.
- 4. Opettele tunnistamaan arvolutautunut, haitallinen tai vääristynyt uutisointi.** Onko uutisen tekijä tai jakaja halunnut nostaa vain jonkin tietyn näkökulman esille jättäen jutusta pois jotain muuta oleellista? Liittykö uutisointiin vallankäyttöä?
- 5. Tutki kuvia, videoita ja infograafeja.** Opettele tunnistamaan kuvamanipulaatioita. Kuvia voidaan muokata, rajata tietyllä tavalla tai irrottaa alkuperäisestä kontekstista, jolloin niiden merkitys muuttuu alkuperäisestä.
- 6. Tunnista vihapuhe, joka on toisia syrjivää.** Tällaisen uutisoinnin tarkoitus on kääntää ihmisten mielipiteitä jotain tiettyä asiaa, ihmistä tai ryhmää vastaan.
- 7. Älä jaa huhuja ja kyseenalaista tietoa eteenpäin.** Opettele tunnistamaan valeuutissivustot, joiden avulla levitetään kyseenalaista tietoa.
- 8. Rajoita tarvittaessa somessa vietettyä aikaa, jos tuntuu, että uutisointi ja keskustelut aiheuttaa ikäviä fiiliksiä, ahdistusta tai lisää pelkoa.** Seuraa sellaisia tahoja, joiden sisältö on asiallista ja tuo hyvää fiilistä.

Uutisoinnin ja sosiaalisen median herättämät tunteet 15 min

Tausta:

Sosiaalinen media ja uutisointi täyttyy konfliktitilanteissa tunteikkaalla materiaalilla. Sotauutisointi on tarkoitettu aikuisille, mutta lapset ja nuoret eivät voi vältyä kuulemasta ja näkemästä uutisointia, joka leviää myös sosiaalisessa mediassa. Somealustojen sisällöt ovat täyttyvät usein myös siviilien kokemuksista ja ajatuksista, kun ihmiset jakavat kuvaa ja videota suoraan konfliktialueelta. Ole valmis vastaamaan oppilaiden kysymyksiin, sillä sosiaalisessa mediassa liikkuu paljon väkivaltaista, raakaa, ahdistavaa ja vahvistamatonta tietoa. **Ohjaa oppilaat aina luotettaville ja lapsen ja nuoren kehitystasoa vastaaville lähteille.** Esimerkkejä tällaisista ovat HS Lasten uutiset tai Yle Mix. Muistuta, että tunteista ja ajatuksista puhuminen on nyt tärkeää. Välillä on myös hyvä ottaa sosiaalisesta mediasta ja uutisten seuraamisesta taukoa, laittaa puhelin pois ja jopa sovellus jäähyllä, jos mieli alkaa kuormittua liikaa ja nukahtaminen on vaikeaa.

Vinkki: [katso tehtäväkortti 431 Ajatuksia netistä](#)

Ohjeistus:

Tulosta oppilaille riittävästi liitteenä olevia tunnekortteja ja pyydä oppilaita valitsemaan 3 kuvaa, jotka kuvastaa niitä tunteita mitä sotauutisointi ja sosiaalinen media juuri nyt herättävät. Jokainen tunne on yhtä arvokas. Pyydä oppilaita keskustelemaan parin kanssa tai pienryhmänä näkemästään ja kuulemastaan mediamateriaalista. Purkakaa ryhmäkeskustelu lyhyesti painottaen kahta viimeistä kysymystä.

Oletko kuullut tai nähnyt jotain, joka on jäänyt vahvasti mieleen?

Oletko nähnyt ja kuullut jotain, joka herättää ikäviä tunteita?

Oletko nähnyt ja kuullut jotain, joka herättää hyviä ja toiveikkaita tunteita?

Voiko somen laittaa tauolle, jos se herättää ikäviä tunteita? Miltä se tuntuu?

Onko sinulla keinoja lisätä hyviä tunteita somen äärellä? Entä somen ulkopuolella?

Minkälaiset asiat tekevät iloiseksi tai saa hyvää fiilistä aikaiseksi?

Loukkaava kohtelu koulussa ja netissä 20 min

Tausta:

Ajankohtaiset uutiset ja sosiaalinen media voivat näkyä kiusaamisena koulussa, vapaa-ajalla ja netissä. Kiusaaminen ja syrjintä on aina väärin. Netissä tapahtuvaan kiusaamiseen voi puuttua myös esim. ilmoittamalla some-kanavan ylläpidolle asiattomasta käyttäytymisestä. Kiusaaminen harvoin rajoittuu joko kouluun tai nettiin. Koulukiusaaminen voi jatkua netissä ja toisinpäin. On tärkeää kertoa näistäkin tilanteista aikuisille, jotta loukkaava kohtelu saadaan yhdessä katkaistua.

Sota ja siitä kertovat uutiset voivat järkyttää erityisesti niitä lapsia ja nuoria, jotka ovat kokeneet sodan tai joilla on läheisiä Ukrainassa. Sota voi ahdistaa yhtä lailla venäläistaustaisia lapsia ja nuoria ja he voivat kokea sen johdosta jopa häpeää ja syyllisyyttä. Heille on tärkeää korostaa, ettei heillä ole asian kanssa mitään tekemistä. Kenelläkään ei ole oikeutta kiusata tai syrjiä heitä sodan takia, eikä muutenkaan. Vastuu sodan aloittamisesta on aina valtion johdolla, ei yksittäisillä ihmisillä, kansalla. Sodasta kärsivät sekä ukrainalaiset että venäläiset. Suomessa asuvia venäläistaustaisia lapsia ja nuoria on kohdeltava yhtä ystävällisesti kuin muitakin. Ketään ei saa syrjiä tai kiusata taustansa takia. Lapset ja heidän vanhempansa eivät ole vastuussa sodasta. Tehtävän avulla keskustellaan koulussa ja netissä tapahtuvasta kiusaamisesta ja siitä miten jokainen voi toiminnallaan vaikuttaa siihen.

Katso tehtäväkortti 424 [Loukkaava kohtelu koulussa ja netissä](#)

Ohjeistus:

Laita pallo tilan keskelle ja kerro, että se kuvastaa kehän keskipistettä. Pyydä oppilaita asettumaan kehäksi pallon ympärille. Pyydä osallistujia asettumaan kehälle sen mukaan, mitä mieltä he ovat väittämistä ja kysymyksistä: mitä lähempänä on keskipistettä, sitä enemmän on samaa mieltä ja mitä kauempana on keskipisteestä, sitä enemmän on eri mieltä. Harjoitteen voi toteuttaa myös jana-harjoitteena. Silloin oppilaat liikkuvat janalla, jossa toisessa päässä on samaa mieltä, toisessa eri mieltä. Kukin valitsee sellaisen kohdan, joka parhaiten kuvaa omaa kantaa asiaan. Muistuta osallistujille, ettei väittämiin ole oikeita tai vääriä vastauksia. Kyse on omista kokemuksista, näkemyksistä ja mielipiteistä. Kunkin väittämän jälkeen voit kysyä osallistujien ajatuksia janalle asettumisestaan ja väittämästä. Kerro myös, että keskustelun aikana saa vaihtaa paikkaa kehällä, mikäli ajatukset muuttuvat. Harjoitteessa puhutaan sosiaalisten medioiden käytöstä. Kerro osallistujille, että jos ei käytä mitään somea itse, niin voi vastata väittämiin sen perusteella, miten arvelee asian olevan.

Loukkaava kohtelu koulussa ja netissä- harjoitteen väittämät:

1. Koulussa on helppo olla oma itsensä.
2. Somessa ja peleissä on helppo olla oma itsensä.
3. Uutisissa ja sosiaalisessa tapahtuvat asiat näkyvät koulun arjessa.
4. Kiusaamisella koulussa ja ajankohtaisilla uutisilla on yhteys.
5. Kiusaaminen tai loukkaava kohtelu netissä on yleistä nuorten keskuudessa.
6. Olen nähnyt netissä kiusaamista tai loukkaavaa kohtelua, joka liittyy koulumme oppilaisiin.
7. Olen huomannut, että johonkin oppilaaseen on kohdistunut koulussa tai netissä loukkaavia puheita hänen äidinkieltensä tai taustansa takia.
8. Olen huomannut, että jotakin oppilasta on alettu syrjimään maailman tilanteen takia.
9. Olen huomannut, että joku ei kiusaamisen tai syrjinnän pelossa uskalla puhua omaa kieltään.
10. Olen huomannut jännitteitä tai ristiriitoja eri taustoista tulevien oppilaiden välillä, mitä eri aiemmin ole ollut.
11. Netissä on helpompi kiusata kuin kasvotusten
12. En voi hyvin, jos näen ympärilläni kiusaamista
13. Koulussa on ainakin yksi aikuinen, joka voisi auttaa, jos koulumme oppilas kohtaa kiusaamista
14. Kerron näkemästäni kiusaamisesta aina jollekin
15. Voisin jollain tavalla auttaa, jos huomaan, että jotakuta kohdellaan netissä, somessa tai pelissä huonosti.
16. Voin puolustaa kiusattua ja osoittaa myötätuntoa.

Vihapuhetta ja vastapuhetta 10 min

Tausta:

Uutisointi ja sosiaalinen media voivat nostaa stereotyyppioita, ennakkoluuloja ja jopa vihapuhetta. On hyvin tärkeää korostaa, että sodasta eivät ole vastuussa yksityishenkilöt ja kenenkään tausta ei saa johtaa kiusaamiseen ja syrjintään. Kiusaaminen kouluissa, vapaa-ajalla ja netissä on yksinkertaisesti väärin ja siitä on kohtuuton taakka kiusatulle. Tilanne voi olla ilman kiusaamistakin raskasta. Ennakkoluulot ja rasismi eivät rajoitu vain lasten ja nuorten keskinäisiin väleihin koulussa. Sitä näkyy nettikiusaamisena sosiaalisessa mediassa ja se voi ilmetä myös aikuisten puheissa. Rasismin ja vihapuheen torjuntaan voi käyttää vastapuhetta. Vastapuhe on inhimillistä ja empaattista ilmaisua. Sillä ei suoraan vastata vihapuhujalle, vaan pyritään tekemään muutos muiden ihmisten ajattelussa. Vastapuhe voi olla arkisia tekoja: että seisoo kiusatun ja vihapuhutun puolella ja varmistaa, että hän saa apua ja tukea.

Vinkki: Katsokaa vihapuheen määritelmä ja vastapuheen periaatteet Nuortennetistä: [Vihapuhetta ja vastapuhetta - Nuortennetti](#)

Ohjeistus:

Kerro oppilaille mitä on rasismi ja vihapuhe: Vihapuhetta on kaikki ilmaisu, joka lietsoo ja levittää syrjintää ja suvaitsemattomuutta. Somessa vihapuhe leviää viesteinä, meemikuvina ja valemedia-sisältöinä. Se osuu usein ihmisen kulttuuriin ja taustaan.

Katsokaa Empatia netissä -video <https://youtu.be/TEUzb5dYrpk> (3min.)

Keskustelkaa videosta:

Mitä tunteita video herätti?

Mitä empatiataidot mielestäsi ovat?

Miten voit itse vähentää mahdollista kiusaamista ja syrjintää?

Miten voisit lisätä empatiaa koulussa, kotona tai netissä?

Miksi empatiataitoja mielestäsi tarvitaan juuri tässä ajassa?

Tietoa ja tukea

MLL:n Lasten ja nuorten puhelin: maksutonta
keskusteluapua
p. 116 111, myös chat ja nettikirjepalvelu

Lue lisää: [Lasten ja nuorten puhelin - Nuortennetti](#)

Tilaa MLL:n mediakasvatuskouluttaja
vanhempainiltaan
mll.fi/mediakasvatuskoulutukset

Tilaa MLL:n mediakasvatuksen
Ruutujen lumo-
uutiskirje mll.fi/ruutujenlumo

Tietoa ja tukea vanhemmille

- [Kriittisyys uutisia lukiessa - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)
- [Median aiheuttamat pelot lapselle - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)
- [Mediäväkivalta - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)
- [Onnettomuus uutisista puhuminen lapsen kanssa - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)
- [Väkivalta uutisista puhuminen lapsen kanssa - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)
- [Venäjän sota Ukrainassa on häikäilemätön hyökkäys ihmisoikeuksia vastaan - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)
- [Vanhempainnetti - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)

Tietoa ja tukea nuorille

- [Uutiset ahdistaa – Nuortennetti](#)
- [Turvassa, vaikka pelottaa – Nuortennetti](#)
- [Kriittisesti netissä – Nuortennetti](#)
- [Nuortennetti | MLL](#)

Lisätietoa ja vinkkauksia

- [Ohjeita varhaiskasvatukselle, kouluille ja oppilaitoksille Ukrainan kriisin käsittelyyn lasten ja nuorten kanssa | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)
- [Uutismedianliitto: Mediakasvatukselliset oppituntivinkit: Pitääkö lasten olla huolissaan? \(creamailer.fi\)](#)
- [Kysymyksiä ja vastauksia Ukrainan tilanteesta - Lasten uutiset | HS.fi](#)
- [HS Lasten uutiset, erikoislähetys Ukrainan tilanteesta: <https://youtu.be/QiSVphGoZUI>](#)
- [Tervetuloa Punaisen Ristin oppimateriaalipalveluun! \(sproppimateriaalit.fi\)](#)
- [Venäjän hyökkäys Ukrainaan – miten globaalikasvatus auttaa ja mitä kasvattaja voi tehdä? – Globaalikasvatus](#)
- [Humanitaarisen oikeuden oppimateriaali: Sodassakin on säännöt – Globaalikasvatus](#)
- [Kuinka käsitellä konflikteja ja rauhaa lasten ja nuorten kanssa – Rauhankasvatusinstituutti](#)
- [Kip-miehistö käsittelee huolia – Tehtävävihkonen – Suojellaan Lapsia](#)